

Zapiski bibliograficzne

NIEMCY W DOBIE IMPERIALIZMU

Republika Weimarska 1919—1933

ZYGMUNT J. GAŚSIOROWSKI: *Stresemann und Poland before Locarno*. „*Journ. Centr. Europ. Aff.*” April 1958, s. 25—47.

Stosunek Stresemanna do Polski był kamieniem probierczym jego intencji. Godząc się na gwarancję granicy zachodniej pozostawiał sobie otwarte drzwi do ich rewizji na wschodzie. Jak się wyraził, celem było „zachowanie pokoju, ale nie zachowanie *status quo*”. Rząd polski zdawał sobie sprawę z niebezpieczeństw związanych z polityką Stresemanna, natomiast — zdaniem autora — Edward Benesz, uznając granice Polski za nie do utrzymania, przypuszczał, że Niemcy tylko dlatego nie udzielili gwarancji również Czechosłowacji, ponieważ nie chcieli zbyt jaszkrawo ujawniać swych zamiarów rewizjonistycznych wobec Polski.

EBERHARD PIKERT: *Preussische Beamtenpolitik 1918—1933*. „*VfZ*” 1958. H. 2, s. 119—137.

akta personalne Republiki Weimarskiej nie były dotychczas dostępne. Stąd nie ma prawie żadnych gruntownych prac na temat polityki personalnej w stosunku do stanu urzędniczego w okresie Republiki Weimarskiej. Autor niniejszego artykułu wykorzystał po raz pierwszy niedostępne przedtem materiały urzędowe i w konkluzji doszedł do wniosku, że pruska polityka personalna w stosunku do urzędników w okresie weimarskim, pomijając pewne próby demokratyzacji administracji, pozostała w zasadzie nie zmieniona. Opierała się ona na tych samych zasadach, które zostały wypracowane pod koniec XIX w.

Ein Brief Thomas Manns vor der Macht-ergreifung. „*VfZ*” 1958. H. 2, s. 172—5.

Jest to list Tomasza Manna do ówczesnego pruskiego ministra kultury Adolfa Grimma pisany na krótko przed objęciem władzy przez Hitlera. W liście tym wielki pisarz ustosunkowuje się do hitleryzmu i daje ocenę ówczesnej sytuacji politycznej. Jak wynika z notki redakcyjnej, list powyższy był już ogłoszony w 1947 r. w wychodzącym wówczas w Hanowerze czasopiśmie „*Die Schule*”. *Monatsschrift für geistige Ordnung*. 2. Jg. Mai 1947.

Niemcy hitlerowskie 1933—1939

Ju. W. ARUTJUNIAN: *Rol amerykańskiej dyplomacji w organizacji miuncheńskiej konfieriencji 1933 goda*. „*W. I. N.*”. 2. 1958, s. 76—95.

Autor uważa, że w układzie monarchijskim zakulisową rolę odgrywał kapitał amerykański. USA wspólnie z Anglią i Francją usiłowały pchnąć Hitlera przeciw Związkowi Radzieckiemu. Dyplomacja amerykańska popierała, a nawet inicjowała (plan odbycia plebiscytu w Sudetach) posunięcia zmierzające do osłabienia Czechosłowacji. Wywierała ona nacisk na Benesza, aby ustąpił wobec Hitlera. Rzekomi „turyści” amerykańscy zajmowali się szpiegostwem na terenie Czechosłowacji — twierdzi autor na podstawie dziennika „*Daily Worker*”. Słynny lotnik amerykański Lindbergh składał fałszywe oświadczenia, że lotnictwo niemieckie jest silniejsze od sił powietrznych wszystkich krajów europejskich. Celem tego oświadczenia było, zdaniem autora, wywarcie nacisku na Anglię, aby ją skłonić do ustępstw na rzecz Hitlera. Ambasador amerykański w Paryżu

Bullitt zmierzał ze swojej strony do oderwania Francji od sojuszu z Czechosłowacją. Treść układu monachyjskiego aprobował również Roosevelt.

Rede Hitlers vor der Deutschen Presse (10 November 1938). „VfZ” 1958. H. 2, s. 175—191.

Hitler w przemówieniu dn. 10 listopada 1938 r. do przedstawicieli prasy niemieckiej z całym cynizmem odsłania swoje cele zaborcze. Dla ilustracji podajemy fragment przemówienia w dosłownym tłumaczeniu:

„W tym roku postawiliśmy sobie nadto pewne zadania, które chcielibyśmy osiągnąć przez naszą propagandę — i tutaj pozwalam sobie obecną tu prasę wysunąć na czoło tego zadania. Po pierwsze, powolne przygotowywanie samego narodu niemieckiego. Okoliczności zmuszały mnie do mówienia przez dziesiątki lat prawie tylko o pokoju. Tylko ciągle podkreślanie pokojowych zamiarów i pokojowego charakteru niemieckiej polityki pozwoliło mi krok po kroku wywalczyć wolność dla narodu niemieckiego i dać mu uzbrojenie, które jest koniecznym założeniem dla dokonania następnego kroku. Zrozumiałe jest, że taka przez dziesiątki lat uprawiana propaganda pokojowa ma także swoje strony budzące zastrzeżenia; albowiem może aż nazbyt łatwo doprowadzić do tego, że w umysłach umocni przekonanie, że nasz reżim identyfikuje się z zamiarem i wolą zachowania pokoju za wszelką cenę. To doprowadziłoby nie tylko do fałszywej oceny celów naszego systemu, lecz doprowadziłoby także i do tego, że naród niemiecki, zamiast być przygotowanym na rozwój wydarzeń, wypełniłby się duchem, który na dłuższą metę jako defetyzm unicestwiłby i unicestwić by musiał osiągnięcia dzisiejszego reżimu. Przymus był powodem, dla którego przez lata mówiłem tylko o pokoju. Obecnie konieczne jest przestawić stopniowo psychikę narodu niemieckiego i wytłumaczyć mu, iż są rzeczy, które jeżeli nie mogą być osiągnięte środkami pokojowymi, muszą być przeparte środkami przemocy. W tym celu było konieczne nie propa-

gować przemocy jako takiej, tylko było nieodzowne pewne wydarzenia polityki zagranicznej tak naświetlać, że wewnętrzny głos narodu sam powoli zaczęnie krzyczyć domagając się przemocy. To znaczy pewne wydarzenia tak naświetlać, że w umysłach szerokich mas wytworzy się automatycznie powoli przekonanie: jeżeli nie można osiągnąć po dobremu, to trzeba to osiągnąć przemocą; tak dalej w żadnym wypadku być nie może. Praca ta wymagała wielu miesięcy, została planowo rozpoczęta, jest planowo kontynuowana i wzmocniona. Wielu, proszę panów, jej nie zrozumiało; wielu sądziło, że to jest jednak trochę przesadzone. To są ci przerafinowani intelektualści, którzy nie mają pojęcia, jak doprowadza się w końcu naród do takiej gotowości, aby stał niewzruszony nawet w obliczu burz i błyskawic”.

Wymieniona wyżej mowa Hitlera została odtworzona z płyty.

Niemcy hitlerowskie w dobie drugiej wojny światowej 1939—1945

C. H. WOODHOUSE: Zur Geschichte der Resistance in Griechenland. „VfZ” 1958. H. 2, s. 138—150.

Autor artykułu, naczelny dyrektor Królewskiego Instytutu Spraw Międzynarodowych (*Chatham House*), zna zagadnienie greckiego ruchu oporu z autopsji. W czasie wojny brał on bezpośredni udział w tym ruchu jako brytyjski oficer łącznikowy. Woodhouse jest zdania, że w ocenie greckiego ruchu oporu przecenia się jego znaczenie militarne, a nie docenia jego znaczenia politycznego, które miało daleko większy niż tylko wewnętrzno-krajowy zasięg. Załącznikiem artykułu był wykład, który autor wygłosił na zaproszenie *Institut für Zeitgeschichte* w Monachium w dniu 13 XI 1957 r.

Niemcy po drugiej wojnie światowej

WALTER L. DORN: Zur Entstehung des Landes Hessen. „VfZ” 1958. H. 2, s. 191—6.

Jest to dalszy ciąg dyskusji (por. „VfZ” 1957. H. 4) na temat genezy po-

działu terytorialnego amerykańskiej strefy okupacyjnej w Niemczech, a w szczególności utworzenia „Wielkiej Hejsji”.

S. P. CHABLANI: The Rehabilitation of Refugees in the Federal Republic of Germany. „Weltwirtschaftliches Archiv”. Zeitschrift des Instituts für Weltwirtschaft an der Universität Kiel. 1957. Heft 2, s. 281—304.

Praca przedstawia proces wchłaniania uchodźców (termin obejmujący przesiedleńców i uchodźców łącznie) w życie społeczne, a szczególnie gospodarcze Niemieckiej Republiki Federalnej. Autor uwagę swoją skupia głównie na krokach zmierzających do rozwiązania problemu uchodźców a podejmowanych przez rząd zachodnioniemiecki. Podkreślając ciężar, jaki stanowili oni w początkowym okresie dla życia społeczno-gospodarczego, autor dochodzi do wniosku, że w sumie uchodźcy stanowili źródło siły dla całej gospodarki.

Z.

Strukturveränderungen des westdeutschen Aussenhandels 1950—1957. (Dr. Schl.). „Wirtschaftsdienst”, herausgegeben vom Hamburgischen Welt-Wirtschaft-Archiv, 1958. März. Heft 3, s. 163—166.

Artykuł podaje na podstawie tabel opracowanych wg grup towarowych i klas wartościowych zmiany strukturalne,

jakie dokonały się w handlu zagranicznym NRF w l. 1950—1957. Wspólną cechą tych zmian jest wzrastający udział w ogólnym imporcie towarów „tańszych” na jednostkę wagową, a w ogólnym eksporcie towarów „droższych”. Charakterystycznym zjawiskiem jest stały spadek środków żywności w ogólnym imporcie, z wyjątkiem używek, których udział wzrósł prawie o 100%. Jeszcze silniej występuje znaczenie tej grupy towarowej przy porównaniu wskaźników wzrostu wartości importu. Gdy import zbóż i ryżu wzrósł w okresie 1950—1957 o 127%, to import używek o 351%, a kawy i herbaty o 545%.

Z.

„Deutsches Wirtschaftsinstitut”. Bericht 5, März 1958.

Der westdeutsche Aussenhandel im Schatten der Krise.

Marcowe sprawozdanie Niemieckiego Instytutu Gospodarczego, poświęcone jest analizie sytuacji w handlu zagranicznym NRF. Po rozważeniu źródeł czasowych sukcesów eksportowych Niemiec zachodnich sprawozdanie bada obecną sytuację i wykazuje pogarszanie się pozycji NRF w handlu zagranicznym. Końcowa część sprawozdania omawia korzyści wprowadzenia normalnego handlu Niemiec zachodnich z krajami Europy wschodniej.

Z.

Jerzy Krasuski i Zbigniew Kulak